

ÚLOHA TUTORA V E-LEARNINGOVÝCH KURZECH

Blanka Frydrychová Klímová, Petra Poulová

Abstrakt

Učitelé stále hledají další cesty jak zvýšit kvalitu svého vyučování. Používání nových informačních technologií se stává v současné době nedílnou součástí vzdělávání. Ty umožnily učitelům znovu definovat některé strategie a koncepty vyučování a učení. Vznikly tak například distanční počítačové kurzy. Jednou z opor distančního vyučování, která je velmi využívána na Univerzitě Hradec Králové, je e-learning. Článek se zamýšlí nad tím, jak se tradiční role učitele mění vlivem e-learningových kurzů a jaké jsou hlavní předpoklady pro vyučování/ tutorování v těchto kurzech. Navíc článek podává výsledky výzkumu menšího rozsahu, který byl proveden mezi učiteli na Fakultě informatiky a managementu (FIM) Univerzity Hradec Králové s cílem zjistit, jak je teorie svázaná s praxí.

Klíčová slova

ICT, e-learning, didaktika, změna, tutorování, studenti, výzkum.

Tutor's role in eLearning courses

Abstract

Teachers are all the time looking for different ways of increasing the quality of their teaching. At present the use of computers and new technologies has become an important aspect of education. They have enabled the teaching community to redefine some of the strategies and concepts of teaching and learning. In this climate computer-based distance learning courses have emerged. One of the supports of the distance learning is e-learning, which is widely used at the University of Hradec Kralove (UHK), Czech Republic. The article attempts to examine how the traditional role of a teacher in the e-courses changes and what preconditions are pivotal for the tutoring of such courses. In addition to that, it provides results of small-scale research which was carried out among the teachers of the Faculty of Informatics and Management of UHK in order to discover how theory reflects field experience.

Keywords

ICT, e-learning, didactics, change, tutoring, students, survey.

Úvod

V souladu se stále měnícími se potřebami a cíli studentů a nesmírným rozvojem informačních a komunikačních technologií (ICT) se mění osnovy vyučování, studijní materiály a metody vyučování. A samozřejmě role učitele. Cílem tohoto článku je proto popsat novou roli učitele ve vyučování a pečlivě prozkoumat a následně určit jeho úkoly ve vzdělávacím procesu. V článku jsou také uvedeny výsledky výzkumu menšího rozsahu, který se zabývá využitím e-learningu ve vzdělávání a rolemi a úkoly tutora.

1 E-learning na FIM

E-learningové kurzy používající multimedia ve výuce se staly nedílnou součástí nabývání nových poznatků zejména v terciárním vzdělávání. V současné době je nabízejí téměř všechny univerzity v České republice. Tyto kurzy jsou pro univerzity jakýmsi novým lákadlem, neboť pro ně znamenají další zdroje příjmů. FIM je intenzivně zapojena do zavádění e-learningu do výuky od roku 1997 (Poulová, 2009), protože učitelé na této fakultě chápou e-learning jako další způsob jak zvýšit kvalitu své výuky. Kurzy jsou vytvářeny ve virtuálním prostředí WebCT (Web Communication Tools). Jak uvádějí Mackay a Stockport (Mackay, 2006), existuje několik výhod, proč využívat virtuální prostředí ve výuce: minimalizuje se cestování kvůli výuce; studenti jsou schopni vstřebat výukový materiál v menších krocích; všechny informace se snadněji aktualizují a učení je možné 247 hodin týdně. Na druhé straně existuje řada nevýhod (Čech, 2003), které mohou kontrastovat s výše zmíněnými tvrzeními. E-learningové kurzy jsou bezesporu náročné na čas, svou tvorbu, přípravu a hodnocení. Někdy mohou mít jak studenti, tak učitelé nedostatečnou znalost technologií. Občas se mohou také vyskytnout problémy s ICT. Pokud jde o jazykové kurzy, úroveň cílového jazyka nemusí být u studentů na odpovídající úrovni.

Momentálně je na fakultě nabízeno kolem 170 e-kurzů, z nichž 45 je využíváno při výuce cizích jazyků. Některé z nich, jako například kurz *Written Business English*, mohou být vyučován plně on-line. Obvykle proběhnou tři kontaktní tutoriály: úvodní tutoriál, kontrolní tutoriál, zpravidla v polovině semestru, a závěrečný tutoriál, v jehož rámci proběhne ústní hodnocení práce studentů v kurzu. Takováto výuka je vhodná zejména pro studenty kombinované formy studia. Nicméně e-learningové kurzy jsou také využívány jako další studijní opora k tradiční (kontaktní) výuce, tj. studenti navštěvují přednášky a cvičení a e-learningový kurz využívají k zopakování či doplnění kontaktní výuky. Nakonec jsou e-learningové kurzy využívány jako takzvané *blended/kombinované* kurzy, které spojují tradiční výuku a výuku on-line. Takové kurzy jsou vhodné zejména pro výuku cizích jazyků, protože kontaktní výuka je vhodná pro rozvoj dovedností mluvení a poslechu. Dovednosti psaní a čtení mohou studenti rozvíjet právě pomocí on-line kurzů. Příkladem může být Kurz akademického psaní, kdy se učitel setkává se studenty jednou za dva týdny, aby prodiskutovali chyby, které studenti udělali ve svých esejích (Frydrychová Klimová, 2010).

2 Tutorování

Ačkoliv se e-learningové kurzy mohou zdát lákavé a levné, vyžadují úplně nový přístup k výuce. Mění se i tradiční role učitele; dokonce samotné slovo učitel nabývá nového rozměru. V e-learningových kurzech se učitel oslovuje jako tutor, instruktor, moderátor nebo jako prostředník. V tomto článku používáme slovo tutor. Gerrard (Gerrard, 2002) uvádí několik charakteristik, které odlišují on-line výuku od její tradiční formy. Výuka on-line:

- klade vyšší důraz na písemné dovednosti;
- vytváří daleko formálnější texty;
- podporuje paralelní, nikoli lineární konverzaci;
- neomezuje vyučování na určitý čas;
- klade vyšší důraz na autonomní učení studenta;
- ve větší míře vyžaduje od tutora podněcovat studenty v jejich učení;
- vyžaduje od tutora hodnocení on-line příspěvků.

E-learningoví tutoři musejí vykonávat řadu úkolů:

- organizovat, vést a hodnotit tutoriály;
- poskytovat studentům jasné a srozumitelné pokyny a studijního průvodce;
- pomáhat studentům překonávat překážky, aby dosáhli svých cílů, které si při učení stanovili;
- opravovat, hodnotit a poskytovat studentům zpětnou vazbu při psaní úkolů, ideálně během tří dnů;
- řešit možné studijní konflikty;
- podporovat a povzbuzovat studenty v jejich studiu komunikačními nástroji: e-mailem a diskusí;
- reagovat na dotazy a radit;
- někdy vytvářet obsah e-learningových kurzů, což je činí zodpovědnými za kvalitu těchto kurzů.

Wheeler (Wheeler, 2009). stanovil sedm dovedností, které by e-learningoví tutoři měli mít:

- měli by být schopni podporovat a podněcovat studenty;
- neměli by se obávat riskovat s novými technologiemi;
- měli by být schopni uplatnit své dobré učitelské schopnosti i v novém e-learningovém kontextu;
- měli by být schopni používat své komunikační dovednosti v jakémkoli médiu;
- neměli by se přizpůsobovat;
- měli by se těšit z této změny stylu výuky;
- měli by mít nadhled.

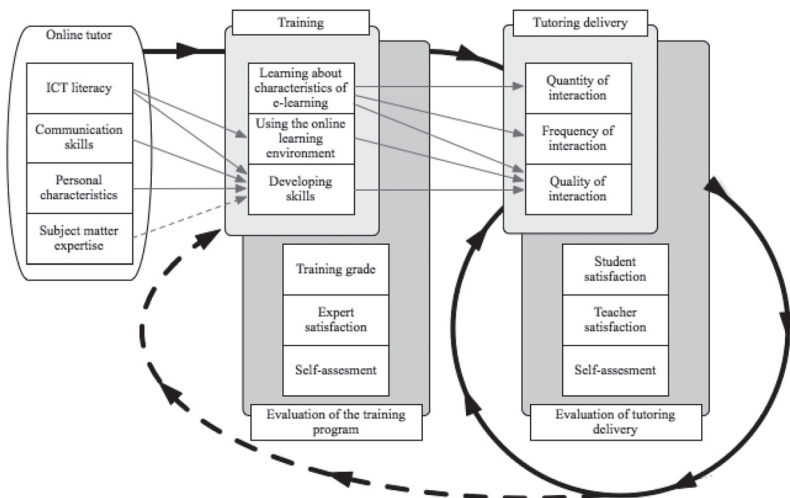
Berge (Berge, 2010) identifikoval čtyři hlavní role tutora:

- **Pedagogickou nebo intelektuální roli.** Tato role je pokládána za nejdůležitější v e-learningovém procesu. Tutor používá otázek, aby podnítil studenty k diskusi o kritických konceptech, principech a dovednostech.
- **Společenskou roli.** Tato role zahrnuje vytváření přátelské a uvolněné atmosféry, při které se učení zdá studentům snazší a realizovatelné.
- **Manažerskou a organizační roli.** Tato role zahrnuje stanovování učebních cílů; vytváření rozvrhů, učebních aktivit a úkolů; vysvětlování procedurálních pravidel a modelů rozhodování.

- **Technickou roli.** Tato role je pro akademiky nejobtížnější, neboť zahrnuje znalosti ICT a jejich používání.

Jak tvrdí Sulcic a Sulcic (Sulcic, 2007): „...on-line tutors do play an important role in supporting e-learning delivery and can perhaps help to improving the alarming drop-out figures e-learning course have been showing in the past years. Online tutors help to fulfil student expectations that can cause students to drop-out if they remain unmet. This is especially important for part-time students that apparently don't get sufficient support from traditional learning. Because of the importance of the role of online tutors, it is necessary to choose individuals with a set of existing skills that can be developed through careful prepared training programs. Only well-trained tutors will be able to satisfy student expectation about the quantity, frequency and quality of learning supporting activities. We combined these findings in a general model (viz obr. 1) for online tutoring that tries to identify the key elements of quality tutoring support for e-learning“.

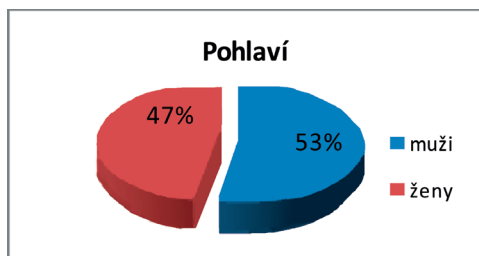
Obr. 1: Model pro on-line tutorý (Sulcic, 2007)

3 Výzkum

Aby se zjistilo, zda teoretické poznatky odpovídají praxi, byl proveden výzkum menšího rozsahu v zimním semestru 2010/11. Učitelé na FIM obdrželi on-line dotazník o využívání e-learningových opor a o úloze tutora v on-line výuce (viz Příloha 1). Výzkumu se zúčastnilo celkem 38 učitelů (20 mužů/53 % a 18 žen/47 %) z různých oborů (ekonomie, managementu, matematiky, psychologie, informatiky, aplikované lingvistiky, cestovního ruchu a sportu). Průměrný věk byl 41 roků.

Graf 1: Pohlaví

Průzkum dále odhalil, že 32 (84 %) respondentů používá ve své výuce e-learning, pouze šest (16 %) uvedlo, že e-learning nepoužívá.

Graf 2: Využívání e-learningové opory ve výuce

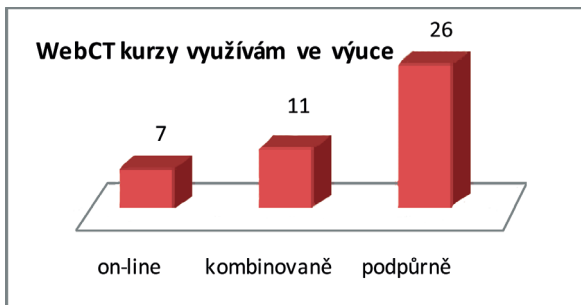
Učitelé převážně pracují v Learning Management System (LMS) WebCT (Web communication tools) – 27 respondentů, 21 využívá sdílené disky (UKÁZKY), například pro prezentování přednášek nebo zadávání úkolů studentům a 15 dotázaných využívá ještě webové stránky. Pouze jedna osoba uvedla, že používá blog, jiné LMS a další možnost, jako je například Facebook.

Graf 3: E-learningové nástroje

Ačkoli on-line výuka se může jevit opravdu lákavou nabídkou pro náhradu tradiční výuky, pouze sedm učitelů připustilo, že toho využívá. Více učitelů (11) uvedlo, že využívají on-line kurzy v takzvané blended/ kombinované formě. To znamená, že určité části kontaktní výuky, přednášky, část cvičení, jsou nahrazeny on-line kurzem. U 26 učitelů probíhá kontaktní výuka každý týden v plném rozsahu a studenti navíc mohou využívat on-line kurz doplňkově pro další samostudium nebo opakování. To platí například o kurzu *Culture of Great Britain or History of the USA* (viz Frydrychová Klimová, 2009). Důvody mohou být různé, nicméně hlavní výhodou je to, že se studenti mohou vracet k odprezentovanému materiálu, přečíst si ho v klidu, svým vlastním tempem a v pohodlí domova si udělat další cvičení. Dále si mohou vyjasnit některé problémy se svým tutorem, pokud něčemu neporozuměli během přednášky či cvičení.

Graf 4: Formy e-learningu

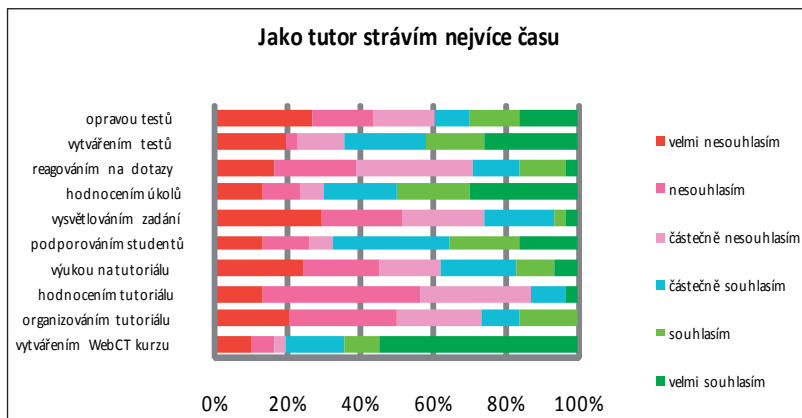
Co se týče tutorových úkolů, nejvíce času učitelé tráví:

1. vytvářením WebCT kurzů;
2. opravou a hodnocením úkolů studentů a jejich zpětnou vazbou;
3. on-line podporováním studentů v jejich výuce;
4. vytvářením testů.

Všechny ostatní úkoly se nezdají být tak důležité jako například hodnocení, výuka či organizování tutoriálů, což není zase tak překvapivé, protože pouze sedm učitelů vede své kurzy výhradně on-line. Ale většina učitelů používá své e-kurzy jako doplněk ke své pravidelné kontaktní výuce. Co však ale platí je, že všechny pokyny pro práci ve virtuálním prostředí by měly být napsány jasně, stručně a srozumitelně a studenti by si je měli přečíst před tím, než začnou pracovat v on-line kurzu. Výzkum také ukázal, že učitelé nemusejí trávit tolik času opakovaným vysvětlováním zadání úkolu nebo reagováním na případné dotazy.

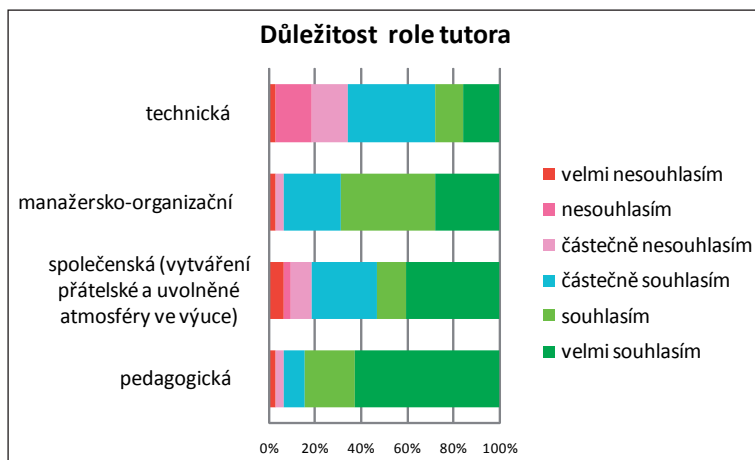

Graf 5: Úkoly tutora

Dotazník také potvrdil, že nejdůležitější pro tutora je role pedagogická, tj. vést, řídit, podporovat nebo monitorovat studenty v jejich učení. Následuje role manažersko-organizační, společenská a nakonec technická.

Graf 6: Důležitost tutorových rolí

Závěr

Na závěr lze konstatovat, že výzkum potvrdil, že on-line výuka a učení hraje v současné době důležitou roli ve vzdělávání a je stále na svém vzestupu. Lze také tvrdit, že se změnil přístup učitele k výuce; učitel se cíleně zaměřuje na samotného studenta, a to různými vyučovacími metodami, jako jsou například on-line výuka, poradenství či mentorování. Takováto výuka klade vyšší nároky na své tvůrce a tutorů, kteří ji musejí vést. Nevyhnutelně se tak musejí vyrovnávat s novými požadavky, pokud chtějí, aby jejich on-line výuka byla úspěšná. Také všechny pokyny pro práci ve virtuálním prostředí by měly být napsány jasně, stručně a srozumitelně a studenti by si je měli pečlivě přečíst před tím, než začnou pracovat v on-line kurzu. Studenti by také neměli mít obavy kontaktovat svého tutora, pokud nevědí, jak se s některým ze zadaných úkolů vypořádat. Jen tehdy může být e-learningová výuka podnětná jak pro tutorů, tak pro studenty.

Dotazníky také potvrdily, že učitelé dávají přednost používání on-line kurzů jako doplňkovou studijní oporu ke své kontaktní výuce, což bezpochyby přispívá k dalšímu upevnění nabytých znalostí a k většímu autonomnímu učení (Hubáčková, 2011).

Literatura

- BERGE, Z. L. *The role of the moderator in a Scholarly Discussion Group (SDG)*. Retrieve August 4, 2010, from www.emoderators.com/moderators/zlbmod.html.
- ČECH, P., KLIMOVÁ, B. 2003. Kurz Teaching Written Business English (TWBE). In J. Sedlacek (Ed.), *Sborník příspěvků ze semináře a soutěže e-learning 2003*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003, s. 23–26. ISBN 80-7041-965-2.
- FRYDRYCHOVÁ KLIMOVÁ, B. Blended learning. In A. Mendez Vilas et al., (Eds.) *Research, Reflections and Innovations in Integrating ICT in Education*. Č.2. Spain: FORMATEX, 2009, s.705–708. ISBN 978-84-692-1790-0.
- FRYDRYCHOVÁ KLIMOVÁ, B. Formal written English revisited. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2010, roč. 3, č. 1, s. 131–137. ISSN 1877-0428.

- GERRARD, C. Promoting best practice for e-tutoring through staff development. In *Proceedings of Networked Learning: Third International Conference*. Lancaster: University and University of Sheffield, 2002.
- HUBÁČKOVÁ, Š. , FRYDRYCHOVÁ KLIMOVÁ, B. Blended learning as a form of modern language teaching. In P. Escudeiro (Ed.), *Proceedings of the 9th European Conference on e-Learning*. Porto: Instituto Superior de Engenharia do Porto, 2010, s. 244–248. ISBN 978-1-906638-83-2 CD.
- MACKAY, S., STOCKPORT, G. Blended learning, classroom and e-Learning. *The Business Review*, 2006, roč. 5, č. 1, s. 82-88. ISSN 1553-5827.
- POULOVÁ, P., ČERNÁ, M., SVOBODOVÁ, L. University Network? Efficiency of Virtual Mobility. In *Proceedings of the 5th WSEAS/IASME International Conference on EDUCATIONAL TECHNOLOGIES (EDUTE09)*. La Laguna : WSEAS Press, 2009, s. 87–92. ISBN 978-960-474-092-5.
- SULCIC, V., SULCIC, A. *Can online tutors improve the quality of e-learning?* Retrieved August 4, 2010, from <http://proceedings.informingscience.org/InSITE2007/IISITv4p201-210Sulc388.pdf>, 2007.
- WHEELER, S. *Learning with 'e's'*. Retrieved August 4, 2010, from <http://steve-wheeler.blogspot.com/2009/05/7-skills-for-successful-e-tutor.html>.

Príspevek vznikl za podpory projektu GAČR 406/09/0669 „Hodnocení přínosu moderních technologií v procesu formování a rozvoje kompetencí studentů vysokých škol II.

Kontakt na autorky

PhDr. Blanka Frydrychová Klimová, Ph.D., M.A.

doc. RNDr. Petra Poulová, Ph.D.

Fakulta informatiky a managementu

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62

500 03 Hradec Králové

e-mail: Blanka.Klimova@uhk.cz

Petra.Poulova@uhk.cz

Příloha 1: Dotazník

1. Používám e-learningovou podporu výuky:

 ▼

2. Pro e-learningovou podporu výuky využívám:

a. ☐ LMS WebCT (OLIVA)

b. ☐ sdílené disky (UKÁZKY)

c. ☐ webové stránky

d. ☐ blog

e. ☐ jiné LMS

f. ☐ jinou možnost

3. WebCT kurzy využívám ve výuce výhradně:

a. ☐ on-line (+ úvodní a závěrečný tutoriál)

b. ☐ kombinovaně (určité části kontaktní výuky, přednášky, část cvičení, jsou nahrazeny on-line kurzem)

c. ☐ podpůrně (probíhá kontaktní výuka každý týden v plném rozsahu a studenti navíc mohou využívat on-line kurz doplňkově)

4. Jako tutor strávím nejvíce času následujícím úkolem. Zvolte vždy jednu z možností na stupnici 1–6

1	2	3	4	5	6
velmi nesouhlasím	nesouhlasím	částečně nesouhlasím	částečně souhlasím	souhlasím	velmi souhlasím

vytvářením WebCT kurzu	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
organizováním tutoriálu	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
hodnocením tutoriálu	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
výukou na tutoriálu	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
on-line podporováním studentů v jejich výuce	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
vysvětlováním nepochopení zadání úkolu	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
opravou a hodnocením úkolů studentů a jejich zpětnou vazbou	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
reagováním na případné dotazy	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
vytvářením testů	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
opravou testů	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

5. Na stupnici 1–6 prosím označte důležitost následujících rolí tutora:

1	2	3	4	5	6
velmi nesouhlasím	nesouhlasím	částečně nesouhlasím	částečně souhlasím	souhlasím	velmi souhlasím

pedagogická	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
společenská (vytváření přátelské a uvolněné atmosféry ve výuce)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
manažersko-organizační	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
technická	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

6. Pro vyhodnocení dotazníku prosím uveďte:

věk:	<input type="text"/>
pohlaví:	<div>Muž ▼</div>
specializaci:	<input type="text"/>

Velmi děkujeme za Váš čas věnovaný tomuto dotazníku.

Odeslat